

Reactie op ‘Update Nederlandse namen korstmossen’

Karl Hellemans

Als inleiding wensen we te vertrekken van het nieuwe woord voor ‘korstmos’ (in het vervolg: ‘k’) dat in de vijftiende uitgave van het *Groot woordenboek van de Nederlandse taal* van Van Dale is genoteerd op pagina 2201:

“Licheen de, m, lichenen * korstmos ° <
Lat. Lichen < Gr. Leichén.”

Licheen is dus een nieuw woord om dit bijzondere symbiotische organisme te benoemen in de Nederlandse taal. In Vlaanderen is dit al goed in gebruik (nog niet helemaal); niet alleen wijzelf, maar ook Hans Vermeulen in zijn *Sleutelen met lichenen* is een fervent gebruiker van dit zuivere, edele en nieuwe woord, dat onze taal verrijkt heeft om dit originele symbiotische organisme te benoemen, met een naam zonder verdere connotaties. In het artikel wordt er trouwens naar verwezen. In *Buxbaumiella* 121 heeft men echter niet de indruk dat dit nieuwe woord ingang gevonden heeft bij onze Nederlandse vrienden.

Niet alleen het Nederlands heeft een afgeleide gemaakt van het Latijnse ‘lichen’ en Griekse ‘leichén’, maar ook de Engelse taal heeft daar zinvol gebruik van gemaakt en spreekt van ‘lichen’ en ‘lichens’.

Dat ‘licheen’ een beter woord dan ‘k’ is, hoeft geen betoog, dachten wij. Een licheen is niet altijd een ‘korst’ (zoals ook in het artikel vermeld wordt) en zeker niet een ‘mos’. ‘K’ is een zeer oude naam van vóór de tijd dat men ontdekte dat een licheen een symbiotisch organisme is. Dit gebeurde eerst in 1869 door Schwendener. Daarvoor heeft men lichenen als een ‘soort mos’ bekeken en er de naam ‘korstmos’ aan gegeven, zonder er veel over te kennen of weten. ‘K’ staat natuurlijk ook in Van Dale en kan gebruikt worden, maar ‘licheen’ is een zuiver nieuw woord dat zonder verder connotaties best kan gebezigd worden.

We nemen nu een eerste citaat uit het artikel in *Buxbaumiella* 121:

“*Calicium abietum* had bijvoorbeeld de naam berijpt boomspijkertje, maar wordt nu onberijpt boomspijkertje. Het is namelijk één van de

weinige boomspijkertjes die juist geen berijping heeft. De naamswijzigingen betreffen steeds soorten die zeldzaam zijn en waarbij de Nederlandse naam niet of nauwelijks in gebruik was. De wijzigingen zullen naar verwachting dan ook geen verwarring opleveren.”

Merkwaardig dat men verwarring verbindt met de zeldzaamheidsgraad van een licheen! De verwarring ligt hem in het feit dat berijpt niet hetzelfde is als onberijpt. Ofwel is de naam juist of niet en daar gaat het hem toch over! Zeer terecht dus dat hier de naam werd aangepast. Proficiat!

Een volgend citaat:

“Er is in de loop der jaren discussie geweest over de naamgeving van Nederlandse korstmossen, vooral over waarop een korstmosnaam moet eindigen: -mos, -korst of -mors. In de praktijk blijkt de uitgang ‘mos’ voor korstmossen soms verwarrend te zijn voor beginners, omdat deze geassocieerd wordt met blad- en levermossen en niet met korstmossen. Om dit probleem op te lossen werd voor korstmossen de naam ‘mors’ voorgesteld door prof. dr. R. van der Wijk (Besemer & van der Wijk 1949). De naam mors is vervolgens echter nooit in gebruik geraakt. In de huidige Nederlandse naamlijst van korstmossen hebben blad- en struikvormige soorten meestal de uitgang ‘-mos’ en korstvormige soorten meestal de uitgang ‘-korst’. Er zijn hierop wel uitzonderingen (...) die allemaal de uitgang ‘-mos’ hebben maar wel korstvormig zijn.”

Zeer interessant is hier dat in 1949 reeds een ernstige poging was om aan dit euvel tegemoet te komen. Dit is wel al meer dan 70 jaar geleden. Het voorgestelde woord ter vervanging van ‘mos’ was echter niet zo gelukkig! Nu echter beschikken we over een nieuw prachtig woord zonder andere connotaties: ‘licheen’. Een woord dat in het Nederlands werd erkend als synoniem voor ‘k’ dat perfect kan gebruikt worden. Men kan dus ‘-mos’ gewoon al vervangen in de naamgeving van lichenen, door ‘licheen’! (Soms is het ook mogelijk het woord ‘-mos’ te schrappen en eindigen op korst is ook geen probleem.) Licheen is zeer duidelijk, heeft geen ander betekenissen en

Het zwijgen der lichenen

De eenzijdige betrekkingen tussen jullie en mij
ontwikkelen zich lang niet slecht.

Ik weet wat soralen, ciliën, rhizinen, apothecia zijn,
en wat er met jullie gebeurt in uw ontwikkeling.

Hoewel mijn nieuwsgierigheid niet wordt beantwoord,
buig ik me heel diep over de meesten van jullie
en kijk ik voor sommigen naar omhoog.

Bij mij hebben jullie namen:

Schoorsteentje, Varkenspootje, Duindaalder,
Donkere rookkorst, Mandarijnkorst, Hamsteroortje,
maar ik heet voor jullie niets.

Onze reis is gemeenschappelijk.

Als men samen reist, praat je toch met elkaar,
wisselt opmerkingen uit, al is het maar over het weer,
of over de voorbijvliegende vogels.

Onderwerpen te over, want er is veel dat ons verbindt.

Dezelfde ster houdt ons binnen zijn bereik.
We werpen met hetzelfde recht onze schaduw,
we proberen iets te weten, elk op zijn manier
en wat we niet weten, lijkt ook op elkaar.

Ik leg het uit zo goed ik kan, vraag me asjeblijft:
wat betekent iets met ogen te bekijken,
waarom in mij een hart klopt
en waarom mijn lichaam niet gevestigd is?

Maar hoe kan ik antwoorden op ongestelde vragen,
als ik ook nog eens iemand ben
die voor jullie zo volledig niemand is.

Boomschors, dode takken, heide
alles wat ik jullie zeg, is een monoloog
en wie er ook luistert – jullie niet!

Ik weet ook wel, jullie wordt veel onrecht aangedaan.
Men geeft jullie namen met “mos” er in,
zoals: Rendiermos, Eikenmos, Schriftmos,
terwijl jullie helemaal niets van doen hebben met mos!

Is het daarom misschien dat jullie je
in een extra harnas van mutisme hullen?

Waarom is dit zo? Hoelang nog?

Terwijl jullie wetenschappelijk voortdurend veranderen,
door een zogenaamd DNA-onderzoek.

Waarom toch, blijven we jullie kwellen?
Wie zal het zeggen? Blijkbaar jullie niet.

Intussen is met jullie praten noodzakelijk, én onmogelijk!
Het is dringend in ons haastig bestaan,
maar wordt waarschijnlijk uitgesteld, tot nooit....

Met een knipoog naar Wislawa Szymborska.

Karl Hellemans

staat waarvoor het staat, geen verwarring meer
mogelijk! Het duidt aan wat het werkelijk is. Wat
moet men meer hebben?

Dat de verwarring scheppende naamgeving al
meer dan 70 jaar voortwoekert is wel merk-
waardig en betreuenswaardig. Is dit masochis-
me? Moet men nog 30 of 70 jaar wachten tot men
eindelijk de moed heeft om hier iets aan te doen?
Of gaat men na x-tijd bij een volgende update van
Nederlandse namen opnieuw moet stellen dat:

“Er is in de loop der jaren discussie geweest over
de naamgeving van Nederlandse korstmossen,
vooral over waarop een korstmossen naam moet
eindigen: -mos, -korst of -mors’. In de praktijk
lijkt de uitgang ‘mos’ voor korstmossen soms
verwarrend te zijn voor beginners, omdat deze
geassocieerd wordt met blad- en levermossen
en niet met korstmossen.”

En gaat men dan na 30 of 70 jaar opnieuw moe-
ten noteren dat:

“Er is in de loop der jaren discussie geweest
over...”

Zou dit niet zeer beschamend zijn? Erg bescha-
mend!?

Wij zijn benieuwd naar wie daar enig verder ini-
tiatief voor neemt. Wie brengt daar enige moed
voor op en roept dit lang aanslepend probleem
een halt toe? De komende generaties beginners
zullen deze eeuwig erkentelijk zijn...

Literatuur

- Kolk, H. van der, K.W. van Dort, C.M. van Herk, A.
Aptroot, D. Van den Broeck & L.B. Sparrius, 2021.
Update Nederlandse namen korstmossen. Buxbaum-
miella 121: 31-33.
- Schwendener, S. (1869). Die Algentypen der Flech-
tengonidiën. Basel. Schultze.
- Van Dale (2015). Groot woordenboek van de Neder-
landse taal. Van Dale uitgevers Utrecht/Antwer-
pen.
- Vermeulen, H. (2007). Sleutelen met lichenen. Natuur-
punt Educatie, Turnhout.

Adresgegevens auteur

K. Hellemans, karl.hellemans@telenet.be

Abstract

Comment on 'Update of Dutch names of lichens'

Recently an update of the official list of Dutch names
for lichens was published (Kolk et al. 2021). In my
opinion, the authors missed a good opportunity to

Een prachtexemplaar van *Parmelina tiliacea* (lindeschildlicheen)!

Twee foto's uit een Vlaams verslag van een excursie naar De Willeboorden Zandhoven op 13 maart 2020 met de oorspronkelijke bijschriften. Fotograaf: Karl Hellemans.

Physcia tenella (heksenvingerlicheen) met prachtige apotheciën!

improve the list more thoroughly by renaming, at long last, all lichens with misleading names.

In Dutch, two words for 'lichen' are in use: 'licheen' and 'korstmos'. Translated literally into English, the latter word would become 'crust moss'. 'Korstmos' is confusing for beginners, as this word wrongly suggests that

lichens and bryophytes (the Dutch 'mos' also refers to liverworts and hornworts) are closely related.

Therefore, it would be much better to replace 'korstmos' or '-mos' by 'licheen', not only when referring to this taxonomic group as a whole, but also in the Dutch names of individual species.